

bookvoice



Το ανθρώπινο αντίκρισμα των λέξεων

ΑΠ' ΤΟ ΙΔΙΟ ΠΟΤΗΡΙ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Μισέλ Φάις, Διηγήματα, εκδόσεις Πατάκη

Δεκαεπτά χρόνια έχουν περάσει απ' όταν ο μακρύς μονόλογος του Παναγιώτη Κ., νεκροθάφτη της Κομοτηνής, είχε σκιαγραφήσει στην «Αυτοβιογραφία ενός βιβλίου» (1994, 2005) την εμμονή του συγγραφέα στο επέκεινα. Φυσικά και δεν είναι καθολού τυχαίο που και στο επόμενο βιβλίο του, τη συλλογή διηγημάτων «Απ' το ίδιο ποτήρι και άλλες ιστορίες» (1999, 2011) —τόρα σε αναθεωρημένη επανέκδοση— ανοίγει με το ευτράπελο σκοτεινό παραμιλητό ενός φτερουγισμένου υπαλλήλου σε γραφείο τελετών. Έτσι στο πρώτο διήγημα, με τον εκφραστικό τίτλο «Βζζζι, βζζζι, βζζζι», ο ανα-

γνώστης δεν ξεναγείται μόνο στα υποχθόνια πάθη του λαϊκού αφηγητή, αλλά και στο ομειωτικό νεκροταφείο της γραφής του Φάις.

Ο χωρισμός ανιχνεύεται συχνά ως κρυφή αιτία και μοιραίος σπινθήρας της αφήγησης: στην ανεσταλμένη λαγνεία, στον εκτοπισμό από τη λογική, την κατάργηση του μακάριου ύπνου, στην καταβύθιση, στην ατελέσφορη επικοινωνία, στην τραχύτητα της παιδικής ηλικίας και φυσικά στην πενθοφόρα καθημερινότητα αλλά και την παράφορη μοναξιά των κεκοιμημένων. Η συλλογή διηγημάτων (τιμήθηκε το 2000 με το Κρατικό Βραβείο Διηγήματος κι έκτοτε μεταφράστηκε στα γαλλικά, ισπανικά και αγγλικά)

έχει χαρακτηριστεί ως σπουδή θανάτου, αρχιτεκτονική του πένθους, δοκίμιο μιας εγκόσμιας μεταφυσικής, αλλά και μεταλαχολικό βιβλίο με υποχθόνιο χιούμορ και σπαράγματα ζωής.

Σχολιάζοντας το θέμα του βιβλίου ως «χασομέρι με τον βαθύ εαυτό» [«Διαβάζω», τχ. 404 (2000)] και διευκρινίζοντας στο οπισθόφυλλο του παραβατικού αφηγήματος «*Aegyrius monachus*» (2001) ότι τα διηγήματα συνεχίζουν και ολοκληρώνουν το εγχείρημα της αυτοβιογραφίας, ο Φάις εμπνέει τη θέση της συλλογής στην πρώτη «άτυπη» τριλογία του έργου του. Στα κείμενα αυτού του αυτοβιογραφικού κύκλου, που στρέφεται γύρω από το κεντρικό ερώτημα «ποιος είμαι», ο αφηγητής-συγγραφέας επινοεί μια αφηγηματική στρατηγική για να κοινωνήσει το παρόν με το παρελθόν, τη γραφή με τη ζωή, τους ενοίκους του πάνω και του κάτω κόσμου, τον εαυτό με τους αλλεπάλληλους σωσίες· μηχανεύεται τρόπους να απομαγέψει το ριζικό του δαίμονα, τη μετωπική αυτοβιογραφία, κατασκευάζει μια μυθοπλασία περί του εαυτού, στην οποία η ετερότητα των ηρώων φωτίζει πρισματικά την περίμετρο του εγώ που γράφει. Στο «Από το ίδιο ποτήρι και άλλες ιστορίες» η ίδια ετερογλωσσική απεύθυνση —δηλαδή το σημείο όπου η αυτοπροσωπογραφία ενός άλλου τέμνει το νόημα της αυτοβιογραφίας— τεκμηριώνει αυτή την ακατάπαυστη εργασία πάνω στο μύχιο εαυτό και διαπραγματεύεται τις διαφορές του ανεπίδοτου ναρκισσισμού της συλλογής.

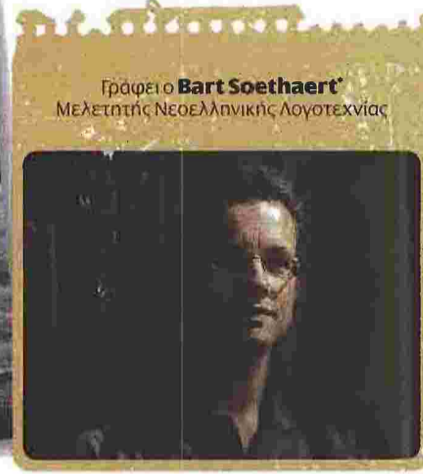
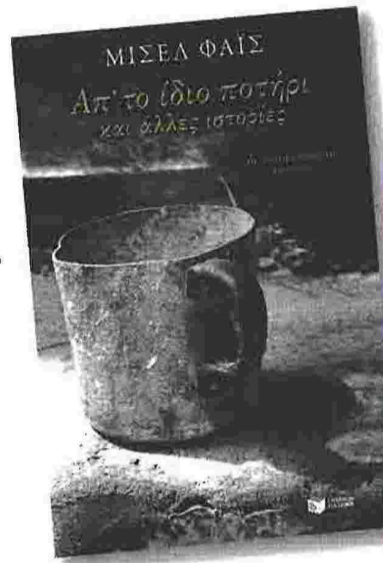
Το παιχνίδι του ίδιου και του άλλου σπρώχνει το αίτημα της αυτοβιογράφησης σ' ένα αφηγηματικό παράδοξο και συμπυκνώνεται στην ερώτηση: «Με ποιον μιλάμε όταν μιλάμε στον εαυτό μας για τον εαυτό μας;». Συνεχίζει επιπλέον ως μορφολογικό πείραμα. Επιλέγοντας δίπλα στο διήγημα με τρίτοπρόσωπη αφήγηση τη μορφή του (δραματικού) μονολόγου, του προσωπικού ημερολογίου, της φωτογραφικής αποτύπωσης ή του θεατρικού μονόπρακτου, ο Φάις δοκιμάζει τις δυνατότητες μιας παραστατι-

κής γραφής, που εκβάλλει ενίοτε από τον ωμό ρεαλισμό στο δαιδαλώδη χώρο του φανταστικού. Τηρεί, ταυτόχρονα, με την αμεσότητα του προφορικού ύφους, μια έντονη διαλογικότητα. Κάθε είδος συνιστά μια επίκληση για επικοινωνία, αρθρώνει δηλαδή ένα διαρκές «έλα μέσα» (όπως ονομάζεται το καφενείο στο «*Τέσσερις ώμους για τον Σάκη*») στο ενθάδε της ύπαρξης, στην αποκατάσταση ενός χαμένου διαλόγου.

Τα διηγήματα της συλλογής «Απ' το ίδιο ποτήρι κι άλλες ιστορίες» καλούν στο ίδιο τραπέζι αφηγητές, ήρωες και περαστικούς (εντός και εκτός της τυπωμένης σελίδας) για μία αναμέτρηση με τους μικρούς και μεγάλους χωρισμούς της εκτροχιασμένης, συνήθως, ζωής τους. Πρόκειται όμως για μια επιθυμία χωρίς γυρισμό, καθώς η αφηγηματική συναναστροφή δένει ακόμη και το σεσημασμένο «αναγνώστη με τις μαύρες μανσέτες, το επίμονο βηχαλάκι και τους επτά βαθμούς μυωπίας» με την αγωνία της πλοκής και τον παγιδεύει όχι μόνο σ' ένα κλίμα απώλειας και απουσίας, αλλά και σ' ένα ρευστό γλωσσικό πεπρωμένο.

Έτσι, ως «δοκίμιο εγκαρτέρησης» (όπως εύστοχα έγραψε η Τίτικα Δημητρούλια) τα διηγήματα του Φάις διαθέτουν πλήθος εσωτερικού χρόνου για να διασταυρώσουν τα βλέμματά τους ήρωες και αναγνώστες πάνω στην αλλοτριωμένη καθημερινότητα της «εμποδισμένης ζωής» και να κρατηθούν όπως «ο πνιγμένος από τα μαλλιά του, από μια ανθρώπινη συνήθεια» (όπως ο σαλός παρίας του Φάις). Ίσως, επιβραδύνοντας για λίγο τη ροή του αγελαίου μας χρόνου και αφήνοντας να επιπλεύσει το ανθρώπινο νόημα των διηγημάτων· εξού και η ανάγνωση αυτού του σπασμένου μυθιστορήματος σε δεκατρία επεισόδια μπορεί να έχει όχι μόνο αισθητικό, αλλά και κοινωνικό αντίκρισμα. ■

Ο Β. Soethaert γεννήθηκε στο Βέλγιο το 1982. Σπούδασε κλασική και νεοελληνική φιλολογία και συγκριτική γραμματολογία. Από το 2008 διδάσκει στο Ελεύθερο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου. Έχει δημοσιεύσει μελέτες για το έργο του Μισέλ Φάις.



Γράφει ο **Bart Soethaert**
ΜΕΛΕΤΗΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ